

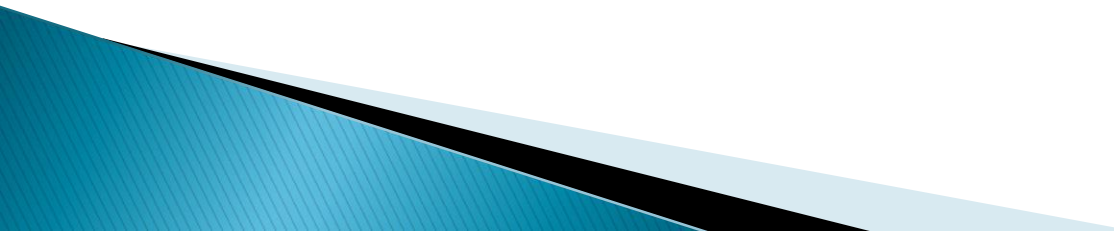
Testy diagnostyczne

Stanisław Cichocki

Natalia Nehrebecka

Zajęcia 9-10

Plan zajęć

1. Testy diagnostyczne
  2. Testowanie prawidłowości formy funkcyjnej modelu
  3. Testowanie normalności składników losowych
  4. Testowanie stabilności parametrów
  5. Testowanie heteroskedastyczności
-

Testy diagnostyczne

- Służą do weryfikacji założeń KMRL
- Jeśli któreś z założeń nie jest spełnione ➡ należy zastanowić się nad przeformułowaniem modelu
- Testy są stosowane po wyestymowaniu modelu

Testy diagnostyczne

► Dla każdego testu:

1. Nazwa testu
2. Hipotezy
3. Jakie założenie KMRL nie jest spełnione w przypadku odrzucenia H_0 ?
4. Jakie są konsekwencje niespełnienia założenia KMRL?
5. W jaki sposób można rozwiązać problemy zasygnalizowane przez wynik testu?

Testowanie prawidłowości formy funkcyjnej

- Test RESET (*Regression Specification Error Test*):

$$H_0 : y_i = x_i \beta + \varepsilon_i \quad - \text{liniowa postać modelu}$$

$$H_1 : y_i = f(x_i \beta) + \varepsilon_i \quad - \text{nieliniowa postać modelu}$$

gdzie $f(\bullet)$ jest nieliniowa

Jakie założenie KMRL nie jest spełnione przy odrzuceniu H_0 ?

- ▶ Związek pomiędzy zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi opisany jest równaniem:

$$y_i = \beta_1 + \beta_2 x_{2i} + \beta_3 x_{3i} + \cdots + \beta_K x_{Ki} + \varepsilon_i \quad i = 1, 2, 3, \dots, n$$

Jakie są skutki niespełnienia założenia KMRL

Odrzucenie hipotezy
zerowej o
poprawności przyjętej
formy funkcyjnej

- podważa interpretację ekonomiczną modelu (interpretacja oszacowanych parametrów)
- niemożliwe udowodnienie własności estymatora MNK (nieobciążoność czy efektywność estymatora MNK)

W jaki sposób można rozwiązać problemy zasygnalizowane przez wynik testu?

Przebudowanie modelu aby uwzględnić nieliniowość relacji między zmiennymi (możliwe, że zmienne modelu powinny być poddane jakiejś transformacji – logarytmowanie, potęgowanie, itp.)

pominięte zmienne objaśniające

autokorelacja składnika losowego

Przykład

- ▶ Zmienna zależna: logarytm płac,
- ▶ Zmienne niezależne to: wiek, wiek podniesiony do kwadratu, płeć, wykształcenie (średnie, wyższe; za poziom bazowy przyjmujemy wykształcenie podstawowe), miejsce zamieszkania (małe miasto, średnie miasto, duże miasto; za poziom referencyjny przyjmujemy wieś) oraz stan cywilny – zmienna ta przyjmuje wartość 1, jeśli kawaler lub panna oraz 0 w pozostałych przypadkach

Model 1: Estymacja KMNK z wykorzystaniem 1089 obserwacji 1-1089
Zmienna zależna: stopaplac

Zmienna	Współczynnik	Błąd stand.	Statystyka t	Wartość p
const	5,33901	0,221427	24,112	<0,00001 ***
wiek	0,0342608	0,0109532	3,128	0,00181 ***
wiek_2	-0,000430220	0,000136223	-3,158	0,00163 ***
plec	0,353767	0,0312690	11,314	<0,00001 ***
srednie	0,155550	0,0515332	3,018	0,00260 ***
wyzsze	0,536299	0,0672018	7,980	<0,00001 ***
malemiasto	0,139879	0,0701687	1,993	0,04646 **
sredniemiasto	0,245461	0,0384690	6,381	<0,00001 ***
duzemiasto	0,345939	0,0473768	7,302	<0,00001 ***
stan cywilny	-0,145300	0,0472006	-3,078	0,00213 ***

Przykład

Następnie szacujemy równanie regresji rozszerzonej
(zmienne y_2 i y_3 to odpowiednio wartości dopasowane podniesione do 2 i 3 potęgi):

Model 2: Estymacja KMNK z wykorzystaniem 1089 obserwacji 1-1089
Zmienna zależna: stopaplać

Zmienna	Współczynnik	Błąd stand.	Statystyka t	Wartość p
const	34,9684	129,450	0,270	0,78711
wiek	0,271120	1,39976	0,194	0,84646
wiek_2	-0,00339804	0,0175760	-0,193	0,84673
plec	2,73339	14,4675	0,189	0,85018
srednie	1,23758	6,36067	0,195	0,84577
wyzsze	4,06587	21,9223	0,185	0,85290
malemiasto	1,10371	5,71848	0,193	0,84699
sredniemiasto	1,92533	10,0379	0,192	0,84793
duzemiasto	2,67553	14,1430	0,189	0,84999
stan_cywilny	-1,11569	5,93962	-0,188	0,85104
y_2	-1,63377	6,25986	-0,261	0,79415
y_3	0,114252	0,319072	0,358	0,72036

Statystyka testu: $F = 25,421338$,
z wartością $p = P(F(2,1077) > 25,4213) = 0,000000167$

2. Test Jarque – Bera

Testowanie normalności składników los.

- Test Jarque – Bera (Test JB):

$H_0 : \varepsilon \sim N(\mathbf{0}, \sigma^2 \mathbf{I})$ - składnik los. ma rozkład normalny

$H_1 : \varepsilon \not\sim N(\mathbf{0}, \sigma^2 \mathbf{I})$ - składnik los. nie ma rozkładu normalnego

Jakie założenie KMRL nie jest spełnione przy odrzuceniu H_0 ?

- ▶ Niespełnione dodatkowe założenie o tym, że składnik losowy ma rozkład normalny

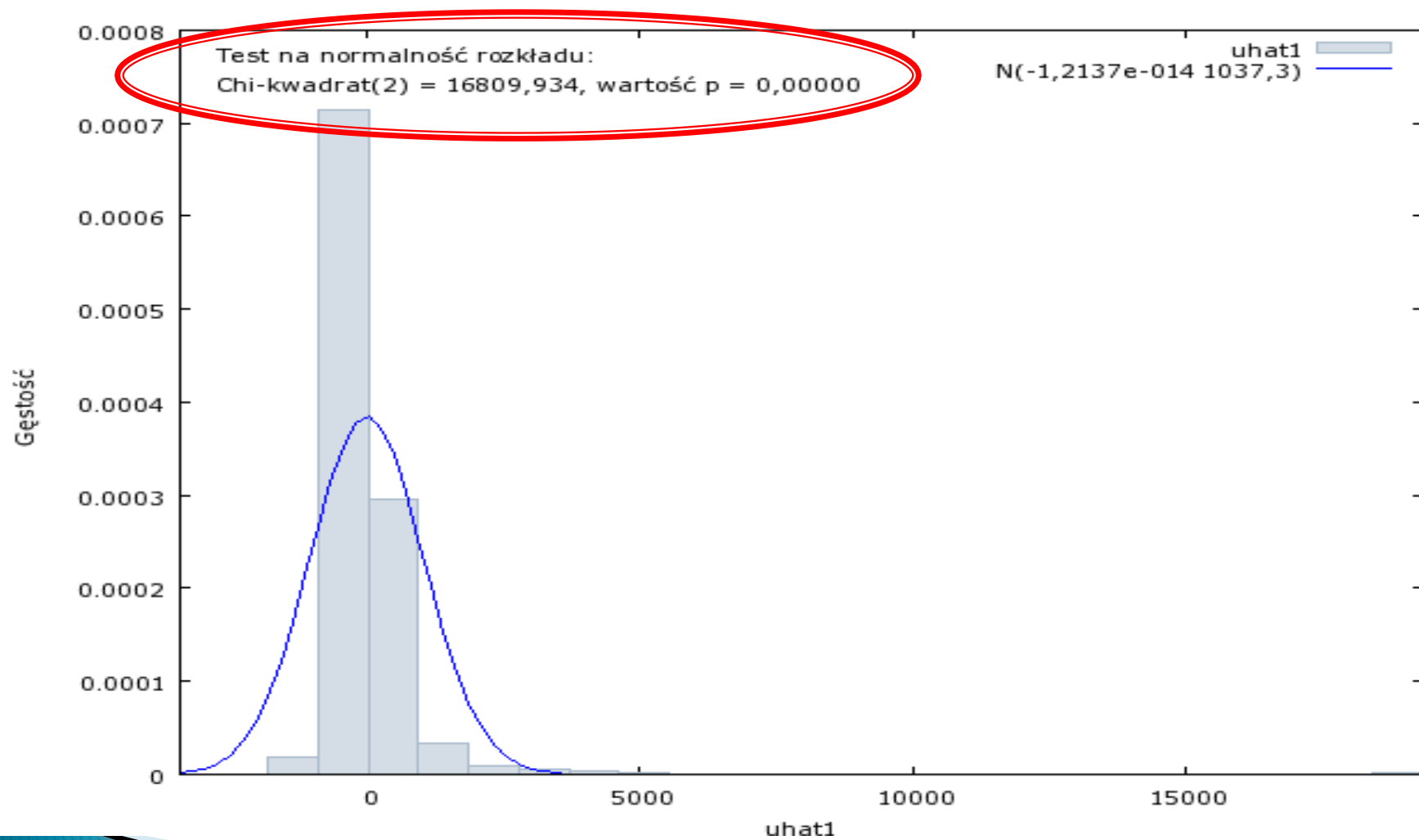
Jakie są skutki niespełnienia założenia KMRL

- ▶ **Próba duża:** rozkłady statystyk są bliskie standardowym rozkładom
- ▶ **Mała próba:** jest problemem, gdyż:
  - To założenie jest niezbędne do wyprowadzenia rozkładów statystyk testowych oraz prawidłowego wnioskowania statystycznego.
  - Estymator b uzyskany metodą MNK jest najlepszym estymatorem wśród *liniowych i nieobciążonych* estymatorów $\longrightarrow$ można znaleźć estymator *nieliniowy i nieobciążony* o wariancji mniejszej niż estymator b

W jaki sposób można rozwiązać problemy zasygnalizowane przez wynik testów?

- ▶ Powiększenie próby, ponieważ dla większej próby rozkłady będą bliższe znanym rozkładom asymptotycznym

Przykład

3. Test Chowa

Testowanie stabilności parametrów

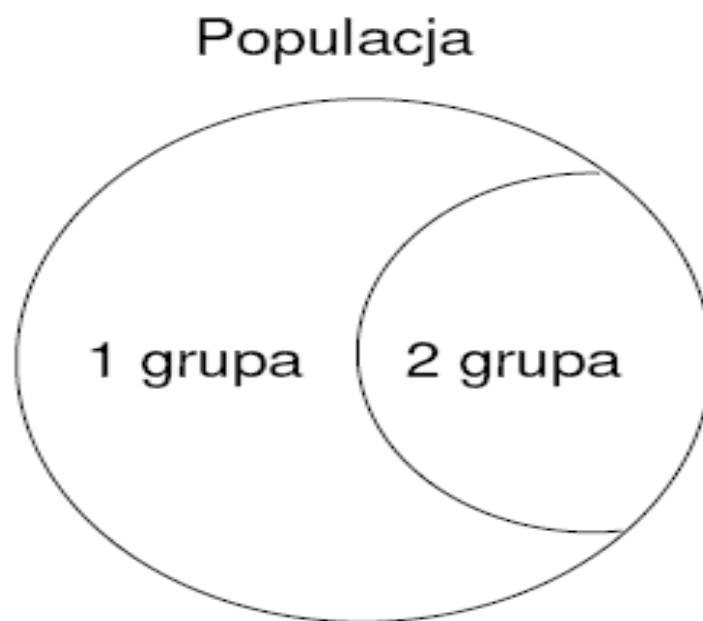
- Test Chowa:

Służy do weryfikacji czy parametry modelu będą takie same dla kilku różnych próbek

$H_0 : \beta_1 = \beta_2 = \dots = \beta_m$ - parametry są takie same w próbkach

$H_1 : \beta_r \neq \beta_s$ - parametry różnią się w próbkach

Dla próby przekrojowej

Rysunek 4: Podgrupy o podobnej wielkości

Jakie założenie KMRL nie jest spełnione przy odrzuceniu H_0 ?

- ▶ Związek pomiędzy zmienną zależną a zmiennymi niezależnymi opisany jest równaniem:

$$y_i = \beta_1 + \beta_2 x_{2i} + \beta_3 x_{3i} + \cdots + \beta_K x_{Ki} + \varepsilon_i \quad i = 1, 2, 3, \dots, n$$

Jakie są skutki niespełnienia założenia KMRL

Odrzucenie hipotezy zerowej o tym, że parametry są stabilne

- podważa interpretację ekonomiczną modelu (interpretacja oszacowanych parametrów)
- niemożliwe udowodnienie własności estymatora MNK (nieobciążoność czy efektywność estymatora MNK)

W jaki sposób można rozwiązać problemy zasygnalizowane przez wynik testu?

- ▶ Problem niestabilności parametrów można rozwiązać poprzez estymacje osobnych regresji na wyodrębnionych próbach.

4. Testowanie homoskedastyczności składnika losowego

Testowanie heteroskedastyczności

Przypomnienie: Co to znaczy, że w modelu występuje
homoskedastyczność/heteroskedastyczność?

- heteroskedastyczność

$$\text{Var}(\varepsilon) = \begin{bmatrix} \text{Var}(\varepsilon_1) & \text{Cov}(\varepsilon_1, \varepsilon_2) & \cdots & \text{Cov}(\varepsilon_1, \varepsilon_n) \\ \text{Cov}(\varepsilon_2, \varepsilon_1) & \text{Var}(\varepsilon_2) & \cdots & \text{Cov}(\varepsilon_2, \varepsilon_n) \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ \text{Cov}(\varepsilon_n, \varepsilon_1) & \text{Cov}(\varepsilon_n, \varepsilon_1) & \cdots & \text{Var}(\varepsilon_n) \end{bmatrix} = \begin{bmatrix} \sigma_1^2 & 0 & \cdots & 0 \\ 0 & \sigma_2^2 & \cdots & 0 \\ \vdots & \vdots & & \vdots \\ 0 & 0 & \cdots & \sigma_n^2 \end{bmatrix}$$

Testowanie heteroskedastyczności

- Test Goldfelda-Quandt (Test GQ):

$$H_0 : Var(\varepsilon_i) = \sigma^2 \quad \text{dla } i = 1, \dots, N$$

$$H_1 : Var(\varepsilon_i) > Var(\varepsilon_j) \quad \text{dla } z_i > z_j \text{ gdzie } z \text{ jest pewną zmienną}$$

- Hipoteza zerowa: homoskedastyczność
- Hipoteza alternatywna: heteroskedastyczność

Testowanie heteroskedastyczności

- Test Goldfelda-Quandta (Test GQ):
- Jako jedyny z testów na heteroskedastyczność ma rozkład wyprowadzony dla małych prób

Testowanie heteroskedastyczności

- Test Breuscha-Pagana (Test BP):

$$H_0 : Var(\varepsilon_i) = \sigma^2 \quad \text{dla } i = 1, \dots, N$$

$$H_1 : Var(\varepsilon_i) = \sigma_i^2 = \sigma^2 f(\alpha_0 + z_i \alpha)$$

gdzie $f(\bullet)$ - funkcja różniczkowalna

z_i - wektor zmiennych, może zawierać zmienne występujące w wektorze zmiennych objaśniających

Testowanie heteroskedastyczności

- Test Breuscha-Pagana (Test BP):
- Hipoteza zerowa: homoskedastyczność
- Hipoteza alternatywna: heteroskedastyczność
- Szczególną postacią testu BP jest test White'a
 Z_i zawiera wszystkie kwadraty i iloczyny krzyżowe zmiennych objaśniających

Testowanie heteroskedastyczności

- Test BP i White'a są bardziej uniwersalne niż test GQ
jednak rozkłady statystyk testowych dla tych testów są znane
tylko dla dużych prób
- Przy małych próbach stosujemy test GQ, przy dużych próbach
test BP i White'a

Jakie założenie KMRL nie jest spełnione przy odrzuceniu H_0 ?

- ▶ Homoskedastyczność składnika losowego – wariancja błędu losowego jest stała dla wszystkich obserwacji:

$$\text{var}(\varepsilon_i) = \sigma^2 \quad \text{dla } i = 1, 2, \dots, N$$

Jakie są skutki niespełnienia założenia KMRL

- ▶ Estymatory MNK b są nadal nieobciążone i zgodne, ale nieefektywne, co oznacza, że ich błędy standardowe nie są najmniejsze z możliwych.
- ▶ Estymator macierzy wariancji-kowariancji b jest już obciążony i niezgodny. Macierz wariancji-kowariancji jest wykorzystywana do testowania hipotez na temat istotności zmiennych, więc poprawność wnioskowania statystycznego jest podważona.
- ▶ Estymator s^2 jest obciążony ale zgodny

W jaki sposób można rozwiązać problemy zasygnalizowane przez wynik testów?

- ▶ Estymator odporny White'a
- ▶ Stosowalna UMNK

Pytania teoretyczne

1. Za pomocą jakiego testu weryfikujemy normalność składnika losowego? Jaka jest hipoteza zerowa i alternatywna w tym teście?
2. Za pomocą jakiego testu weryfikujemy prawidłowość formy funkcyjnej? Jaka jest hipoteza zerowa i alternatywna w tym teście?
3. Za pomocą jakiego testu weryfikujemy stabilność parametrów? Jaka jest hipoteza zerowa i alternatywna w tych testach?
4. Za pomocą jakich testów testuje się heteroskedastyczność? Jaka jest hipoteza zerowa i alternatywna w tych testach?

Dziękuję za uwagę